

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ημερίδα:

Η Οικονομική κρίση και το σύστημα παραγωγής δημοσίων έργων

Αθήνα, 13 Νοεμβρίου 2013

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

«Τελευταίες εξελίξεις στην παραγωγή δημοσίων έργων:

Το φαινόμενο των μεγάλων εκπτώσεων σε διαγωνισμούς ανάθεσης μελετών Δ.Ε.

Προβλήματα – Προτάσεις – Προοπτικές»

Μαρία Γρηγοριάδου

Πολιτικός Μηχανικός-Συγκοινωνιολόγος, Μελετήτρια Δ.Ε.,

Πρόεδρος Μ.Ε. Επαγγελματικών Θεμάτων Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ.

1. ΓΕΝΙΚΑ

Από τα πρώτα χρόνια ισχύος του νέου θεσμικού πλαισίου ανάθεσης και εκπόνησης μελετών δημοσίων έργων (ν. 3316/2005, εκτελεστικά Π.Δ. και Υ.Α.), εντοπίστηκαν αρκετά προβλήματα στην εφαρμογή του. Το Τ.Ε.Ε. και οι σύλλογοι μελετητών ασχολήθηκαν εκτεταμένα με τα ζητήματα αυτά, και έγιναν επανειλημμένες προσπάθειες με προτάσεις προς το αρμόδιο Υπουργείο για τη διόρθωση των στρεβλώσεων και την επίτευξη, τελικά, των στόχων που είχαν τεθεί εξ αρχής, όταν τέθηκε σε ισχύ ο νόμος, δηλαδή: **αξιοκρατία και διαφάνεια στις αναθέσεις, βελτίωση της ποιότητας των μελετών, και μείωση του κόστους παραγωγής των δημοσίων έργων.**

Την τελευταία 8ετία, οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες του Υπουργείου Υποδομών έδειξαν να αντιλαμβάνονται τα προβλήματα και να επιθυμούν την επίλυσή τους. Όμως, αν και οι προτάσεις των μηχανικών ήταν πάντοτε συγκεκριμένες και επαρκώς τεκμηριωμένες, οι διεργασίες σταματούσαν κάθε φορά στις διαβουλεύσεις.

Τα προβλήματα διογκώθηκαν, μετά την **κατάργηση του κάτω ορίου των εκπτώσεων**. Η ελεύθερη και ανέλεγκτη έκπτωση-οικονομική προσφορά, που εισήχθη με το άρθρο 7 του ν. 3919/2011 «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελματών», δημιούργησε ένα νέο τοπίο, για το οποίο **κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι δεν ήταν αναμενόμενο και δεν είχε προβλεφθεί**. Σε συνδυασμό με την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και τη μείωση των διατιθέμενων κονδυλίων για έργα και μελέτες, είναι σαφές ότι **το ζήτημα των εκπτώσεων θα έχει μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στην παραγωγή των δημοσίων έργων, αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα εγκαίρως.**

Λαμβάνοντας ως δεδομένη την αναγνώριση των προβλημάτων εκ μέρους όλων των εμπλεκομένων, και υποθέτοντας ότι οι στόχοι είναι κοινοί, τίθεται σε συζήτηση το ζήτημα των εκπτώσεων στις μελέτες των δημοσίων έργων, με την ελπίδα ότι μπορεί να καταλήξει σε ρεαλιστικές και εφικτές προτάσεις, αναμένοντας την έκφραση της πολιτικής βούλησης της πολιτείας για την υλοποίησή τους.

2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

Τα προβλήματα του θεσμικού πλαισίου ανάθεσης και εκπόνησης μελετών δημοσίων έργων εκτείνονται σε όλο το φάσμα της εφαρμογής του. Για ορισμένα από αυτά μπορούν να προωθηθούν λύσεις χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες, διευκολύνοντας, ωστόσο, προβληματικές καταστάσεις. Για άλλα, απαιτείται εκτενέστερη συζήτηση και διαβούλευση, και σημαντικές θεσμικές αλλαγές. Τα βασικότερα από τα ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι τα εξής:

2.1 Συμβατική αμοιβή

Η ταυτοποίηση της τελικής αμοιβής μιας μελέτης με τη συμβατική αμοιβή, ακόμη κι αν πιστοποιούνται λιγότερες ή περισσότερες εργασίες, δημιουργεί σημαντικά και δυσεπίλυτα προβλήματα, κυρίως επειδή οι μελέτες, κατά κανόνα, προκηρύσσονται με την κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 7 του νόμου, χωρίς να υπάρχει πλήρης Φάκελος Έργου.

2.2 Ειδική Τεχνική και Επαγγελματική Ικανότητα

Συχνά, οι αναθέτουσες Αρχές κάνουν κατάχρηση της δυνατότητας που δίνει ο νόμος για απαίτηση ειδικής τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, θέτοντας όρους, επί ποινή αποκλεισμού, που αποκλείουν τον επαρκή ανταγωνισμό και αφαιρούν τη δυνατότητα σε πολλά γραφεία να συμμετάσχουν στον Διαγωνισμό, χωρίς αυτό να αιτιολογείται από τις απαιτήσεις και το αντικείμενο της μελέτης. Ειδικά, μετά την κατάργηση του κάτω ορίου της οικονομικής προσφοράς, το κριτήριο της ειδικής καταλληλότητας χρησιμοποιείται, συχνά, ως τρόπος καθοδήγησης της ανάθεσης στον υποψήφιο της επιλογής της αναθέτουσας Αρχής, παραβιάζοντας κατάφωρα την αρχή της ισότητας, τη διαφάνεια και την αξιοκρατία.

2.3 Εφαρμογή του Π.Δ. 138/2009

Η εφαρμογή του Π.Δ. 138/2009 από τον Νοέμβριο του 2012 έχει δημιουργήσει προβλήματα στη συγκρότηση των γραφείων μελετών, στον τρόπο αξιολόγησης για την αναβάθμιση της τάξης των μελετητικών πτυχίων, και στη λειτουργία της Γ.Ε.Μ. γενικότερα. Στις αρχές του Δεκεμβρίου 2012 ολοκληρώθηκε διαβούλευση με τους φορείς για την τροποποίηση του Π.Δ. Τον τελευταίο χρόνο το Π.Δ. πηγαиноέρχεται σε διάφορα γραφεία, και από την αρχή του καλοκαιριού βρίσκεται στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων, η οποία, πρόσφατα ολοκλήρωσε τις παρατηρήσεις της και τις απέστειλε στο Υπουργείο.

2.4 Κριτήρια αξιολόγησης Τεχνικών Προσφορών

Η γενικόλογη διατύπωση των κριτηρίων αξιολόγησης των Τεχνικών Προσφορών δημιουργούν δυσκολίες στις επιτροπές διαγωνισμού για διαμόρφωση αντικειμενικής κρίσης, και, από την άλλη πλευρά, διευκολύνουν και δίνουν τη δυνατότητα καθοδήγησης του αποτελέσματος του διαγωνισμού.

2.5 Ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου

Δεν έχει εκδοθεί το σύνολο των υπουργικών αποφάσεων και Π.Δ., που προβλέπονται από τον ν. 3316/2005 για την ολοκληρωμένη εφαρμογή του. Ενδεικτικά αναφέρονται: (α) η Υπουργική Απόφαση που πρέπει να εκδοθεί για τον προσδιορισμό του αντικειμένου των μελετών κάθε κατηγορίας, και (β) το Π.Δ. για τις τεχνικές προδιαγραφές όλων των κατηγοριών μελετών.

2.6 Χρονική διάρκεια των διαγωνισμών

Η διάρκεια των διαγωνισμών συχνά υπερβαίνει τον πραγματικά απαιτούμενο χρόνο για την ολοκλήρωσή τους. Αυτό οφείλεται είτε σε φόρτο εργασίας των μελών των επιτροπών διαγωνισμού, είτε σε αλλαγή προτεραιοτήτων στον προγραμματισμό των Υπηρεσιών, είτε σε ελλείψεις χρηματοδοτήσεων. Αποτέλεσμα των καθυστερήσεων είναι η δέσμευση των γραφείων και η αβεβαιότητα σχετικά με το αποτέλεσμα των διαγωνισμών, αλλά και η μεταβολή των στοιχείων που υποβλήθηκαν με τους φακέλους προσφοράς.

2.7 Δωρεά μελέτης

Η διάταξη που ψηφίστηκε με το άρθρο 29 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ 209 Α), σχετικά με την προσθήκη άρθρου 2^Α στον ν. 3316/2011 με τίτλο «Δωρεά μελετών», δημιουργεί δυνατότητα διαπλοκής και διαφθοράς.

2.8 Μελετητικά πτυχία Πανεπιστημιακών

Η αναφορά του άρθρου 39 του ν. 3316/2005 ότι δεν έχουν δικαίωμα εγγραφής στο Μητρώο πρόσωπα τα οποία εργάζονται σε αναθέτουσα Αρχή με σχέση εξαρτημένης εργασίας οποιασδήποτε μορφής, δεν εμπόδισε το Σ.τ.Ε. να αποφανθεί ότι τα μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. έχουν δικαίωμα κτήσης πτυχίου Μελετητή, με το σκεπτικό ότι:

- α. είναι δημόσιοι λειτουργοί, στους οποίους είναι ανατεθειμένη εκ του Συντάγματος η αδέσμευτη έρευνα, σκέψη και διδασκαλία,
- β. τελούν, προς τον σκοπό της εξασφάλισης της ελευθερίας αυτής, υπό ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς, εγγυώμενο την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία, προκειμένου να επιτευχθούν συνθήκες ευνοϊκές για την αδέσμευτη έρευνα, σκέψη και διδασκαλία και, επομένως,
- γ. δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέονται με τα Α.Ε.Ι. με σχέση εξαρτημένης εργασίας, αφού το κύριο χαρακτηριστικό της σχέσης αυτής είναι η δυνατότητα του εργοδότη να δίνει δεσμευτικές για τον εργαζόμενο εντολές ως προς τον τρόπο παροχής της εργασίας.

2.9 Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών

Στο άρθρο 9 του ν. 3316/2005, που αφορά στην ανάθεση συμβάσεων παροχής υπηρεσιών συμβούλου, δεν απαιτείται κατοχή μελετητικού πτυχίου από τους διαγωνιζόμενους. Το γεγονός αυτό επιτρέπει τη συμμετοχή σε διαγωνισμούς ομάδων που τα μέλη τους δεν είναι εγγεγραμμένα στα Μητρώα μελετητών και γραφείων μελετών (π.χ. πανεπιστημιακούς, αναπτυξιακές εταιρείες).

Εκτός από τα παραπάνω, υπάρχουν και πολλά άλλα, σοβαρά θέματα, που πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο της αναμόρφωσης της νομοθεσίας, όπως οι κατηγορίες των μελετητικών πτυχίων, η πιστοποίηση των μελετητών και των γραφείων μελετών, η δάνεια εμπειρία, η επίβλεψη του έργου από τον μελετητή, η υποκατάσταση μελών της ομάδας μελέτης κατά τη διάρκεια των διαγωνισμών, η εξέταση των ενστάσεων από τρίτο φορέα κ.λ.π. Για όλα αυτά τα θέματα υπάρχουν επεξεργασμένες προτάσεις, αλλά χρειάζεται η βούληση του Υπουργείου για την προώθησή τους.

3. ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Η πλέον δυσμενής εξέλιξη την τελευταία 2ετία είναι **η κατάργηση του κάτω ορίου των εκπτώσεων στις οικονομικές προσφορές των διαγωνισμών ανάθεσης μελετών.**

Η Μ.Ε. Επαγγελματικών Θεμάτων του Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ., σε συνεργασία με τον Σ.ΜΕ.Δ.Ε.ΚΕ.Μ., επεξεργάστηκαν το θέμα, κάνοντας τις ακόλουθες ενέργειες:

- α. Συλλογή στοιχείων από διαγωνισμούς, που διεξήχθησαν με τη νέα νομοθεσία
- β. Καταγραφή όλων των διαστάσεων του προβλήματος, σε συνδυασμό και με τα υπόλοιπα ζητήματα εφαρμογής του ν. 3316/2005
- γ. Διαμόρφωση αξόνων με προτάσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων, που πρέπει να εξειδικευτούν και να προωθηθούν στο αρμόδιο Υπουργείο.

Το ζήτημα απασχόλησε και Ομάδα Εργασίας στο κεντρικό Τ.Ε.Ε., που επεξεργάζεται τα παραπάνω ζητήματα και είναι σε άμεση συνεργασία με το Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ.

Επισημαίνεται ότι κάποιες από τις προτάσεις που θα παρουσιαστούν μπορούν να προωθηθούν με έκδοση υπουργικής απόφασης, δηλαδή, με απλή διαδικασία, και κάποιες μέσω περισσότερο χρονοβόρων νομοθετικών ρυθμίσεων, δηλαδή, τροποποίηση του νόμου, τροποποίηση Π.Δ. ή έκδοση Π.Δ. Βασική, όμως, προϋπόθεση αποτελεί η πολιτική βούληση του αρμόδιου Υπουργείου.

3.1 Συλλογή στοιχείων διαγωνισμών

Συγκεντρώθηκαν στοιχεία από 84 διαγωνισμούς διαφόρων αναθετουσών Αρχών, μεταξύ των οποίων:

- α. Δήμοι (25 διαγωνισμοί)
- β. Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης-Αποχέτευσης (7 διαγωνισμοί)
- γ. Περιφέρειες (6 διαγωνισμοί)
- δ. Υπουργεία (25 διαγωνισμοί)
- ε. Ανώνυμες εταιρείες του δημοσίου, πλην της «ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.» (6 διαγωνισμοί)
- στ. «ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.» (15 διαγωνισμοί).

Οι περισσότεροι διαγωνισμοί αφορούν σε σύνθετες μελέτες. Οι βασικές κατηγορίες πτυχίων είναι οι ακόλουθες:

- α. Μελέτες αποχέτευσης, Ε.Ε.Λ., ύδρευσης, φραγμάτων: 29 διαγωνισμοί
- β. Μελέτες οδοποιίας, γεφυρών, σηράγγων, σιδηροδρομικών έργων: 14 διαγωνισμοί
- γ. Αρχιτεκτονικές – κτιριακές μελέτες: 11 διαγωνισμοί
- δ. Γεωλογικές-γεωτεχνικές μελέτες: 10 διαγωνισμοί
- ε. Περιβαλλοντικές μελέτες: 9 διαγωνισμοί
- στ. Κυκλοφοριακές μελέτες: 5 διαγωνισμοί
- ζ. Τοπογραφικές μελέτες: 4 διαγωνισμοί
- η. Μελέτες λιμενικών έργων: 1 διαγωνισμός, και
- θ. Πολεοδομικές-χωροταξικές μελέτες: 1 διαγωνισμός.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα στοιχεία είναι τα ακόλουθα:

- A.** Η μέγιστη έκπτωση που καταγράφηκε είναι 80,24%, η ελάχιστη 34,02% και ο μέσος όρος 60,0%. Από τα στοιχεία αυτά εξαιρούνται 2 μελέτες Δήμων, που λόγω διαφόρων ενδείξεων χρήζουν περαιτέρω επισταμένης διερεύνησης. Επίσης, εξαιρούνται 8 μελέτες του Υ.ΠΕ.Κ.Α., που μέσω του κριτηρίου της ειδικής τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας περιόρισαν τον αριθμό των διαγωνιζομένων σε 1 με 2, με τον δεύτερο να αποκλείεται από τον διαγωνισμό.
- B.** Με την πάροδο του χρόνου, εμφανίζεται αύξηση των εκπτώσεων. Από πρόσφατες πληροφορίες, προκύπτει ότι τα μέγιστα ποσοστά έκπτωσης έχουν ήδη ξεπεράσει το 85%.
- Γ.** Η χαμηλότερη οικονομική προσφορά σπάνια συμπίπτει με τη βέλτιστη τεχνική προσφορά. Ο διαγωνιζόμενος με τη βέλτιστη τεχνική προσφορά μπορεί να γίνει ανάδοχος, στις περισσότερες περιπτώσεις, μόνο αν έχει προσφέρει τη χαμηλότερη οικονομική προσφορά.
- Δ.** Υπάρχουν ενδείξεις καθοδήγησης του αποτελέσματος του διαγωνισμού σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ανάθεσης μελετών από διάφορες αναθέτουσες Αρχές.

3.2 Μύθοι και πραγματικότητες

ΜΥΘΟΣ 1^{ος}:

Η κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών επιβλήθηκε υποχρεωτικά από το Μνημόνιο 1

Αυτή ήταν η πρώτη δικαιολογία που χρησιμοποίησε το Υπουργείο για την κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών.

Η **πραγματικότητα** είναι ότι το Μνημόνιο I (ν. 3845/2010) αναφέρει στο Παράρτημα III, κεφ. III «Οικονομικές Πολιτικές», παρ. Γ «Διαρθρωτικές Πολιτικές», αριθ. 22 .... *«Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές. ... Κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους θα απελευθερωθούν κλειστά επαγγέλματα **με τη μείωση των καθορισμένων αμοιβών** και άλλων περιορισμών για ... τους μηχανικούς, τους αρχιτέκτονες ....»*.

Επίσης, στο Παράρτημα IV, κεφ. 3 «Ενέργειες για τον τρίτο απολογισμό (ολοκλήρωση ως το τέλος του 4^{ου} τριμήνου του 2010), παρ. ii «Διαρθρωτικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις», υπό τον τίτλο «Για την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις ανοιχτές αγορές»: Η κυβέρνηση θα προτείνει νομοθεσία για την άρση των περιορισμών σε κλειστά επαγγέλματα συμπεριλαμβανομένων ... *«- αρχιτέκτονες, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή, - μηχανικοί, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή...»*.

Συνεπώς, πουθενά δεν αναφέρεται «κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών». Αντιθέτως, αναφέρεται «μείωση των ελάχιστων αμοιβών».

Ως προς το τελευταίο, από όλους αναγνωρίζεται ότι για κάποιες κατηγορίες μελετών ο Κανονισμός προεκτιμώμενων αμοιβών προβλέπει υψηλές αμοιβές. Ήδη, εδώ και δύο χρόνια έχει ολοκληρωθεί δουλειά Ομάδας Εργασίας του Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ., με την οποία προτείνονται μειώσεις των αμοιβών σε ορισμένες κατηγορίες μελετών και, φυσικά, μπορούν να διαμορφωθούν αντίστοιχες προτάσεις και για άλλες κατηγορίες.

Εξάλλου, οι υψηλές προεκτιμώμενες αμοιβές προσφέρουν περιθώριο για μεγαλύτερες εκπτώσεις. Όχι, όμως, για τις υπερβολικές, αδικαιολόγητες και ατεκμηριώτες εκπτώσεις που παρατηρούνται στους διαγωνισμούς.

ΜΥΘΟΣ 2^{ος}:

Οι ελάχιστες αμοιβές δεν επιτρέπονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, επειδή έχουν αντίκτυπο στον ελεύθερο ανταγωνισμό

Είναι άλλη μία από τις δικαιολογίες, που χρησιμοποίησε το Υπουργείο για την κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών. Μάλιστα, στην αιτιολογική έκθεση του ν/σ για την κατάργηση των περιορισμών στα τεχνικά επαγγέλματα αναφέρεται ότι: *«Οι εργαζόμενοι στα τεχνικά επαγγέλματα αριθμούν χιλιάδες ή δεκάδες χιλιάδες άτομα και οι προσκηθείσες νομοθετικές παρεμβάσεις φαίνεται να περιορίζουν αποφασιστικά τον ανταγωνισμό, χωρίς να συντρέχουν εμφανείς λόγοι δημοσίου συμφέροντος που θα μπορούσαν να τις δικαιολογήσουν...»*.

Η **πραγματικότητα** είναι ότι η 47^η σκέψη του Προοιμίου της Οδηγίας 2004/18/EK αναφέρει ότι: *«(47) Στο πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών, τα κριτήρια ανάθεσης δεν πρέπει να θίγουν την εφαρμογή εθνικών διατάξεων που διέπουν την αμοιβή ορισμένων υπηρεσιών, όπως είναι, παραδείγματος χάριν, οι αμοιβές αρχιτεκτόνων, μηχανικών ή δικηγόρων...»*.

Επίσης, το άρθρο 53 παρ. 1 της ίδιας Οδηγίας αναφέρει ότι: *«1. Με την επιφύλαξη των εθνικών νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων σχετικά με την αμοιβή ορισμένων υπηρεσιών, τα κριτήρια βάσει των οποίων οι αναθέτουσες Αρχές αναθέτουν τις δημόσιες συμβάσεις είναι...»*.

ΜΥΘΟΣ 3^{ος}:

Οι ελεύθερες εκπτώσεις θα μειώσουν το κόστος των μελετών και των έργων.

Και αυτό το επιχείρημα χρησιμοποιήθηκε, κατά κόρον, από το αρμόδιο Υπουργείο για την αιτιολόγηση της κατάργησης των ελάχιστων αμοιβών.

Η αιτιολογική έκθεση του σχετικού ν/σ αναφέρει ότι: *«Η κατάργηση ή η κατάλληλη τροποποίηση των περιορισμών της επαγγελματικής ελευθερίας, θα μπορούσε να προσπορίσει στην εθνική οικονομία πολύ σημαντικά οφέλη...»*.

Και συνεχίζει, υποκριτικά: *«Η διόγκωση της αμοιβής υπηρεσιών, συνεπεία της επιβαλλόμενης και εγγυημένης από το κράτος υποχρεωτικής ελάχιστης – και επομένως μη διαπραγματεύσιμης προς ευνοϊκότερη διαμόρφωσή της για τους αποδέκτες των υπηρεσιών – αμοιβής των υπηρεσιών που παρέχονται από τους ανήκοντες σε συγκεκριμένες επαγγελματικές τάξεις είναι οδυνηρή για το κοινωνικό σύνολο, όταν μάλιστα αυτό υποβάλλεται σε θυσίες σε περιόδους οικονομικής κρίσεως και ως εκ τούτου αποβαίνει κοινωνικά αδικαιολόγητη η, υπό αυτές τις περιστάσεις, τυχόν διατήρηση σε ισχύ τέτοιων νομικών καθεστώτων.»*.

Είναι **μύθος** η αναμενόμενη μείωση του κόστους των μελετών και κατ' επέκταση των έργων.

Στην **πραγματικότητα**, μόνο κάποιος αφελής θα μπορούσε να περιμένει να εκπονηθεί μια μελέτη με αμοιβή κατά 70% και 80% χαμηλότερη από το πραγματικό της κόστος, με πληρότητα και ορθότητα ως προς τα παραδοτέα, με τήρηση των τεχνικών προδιαγραφών και των κανόνων της επιστήμης και της τεχνικής.

Η μελέτη δεν είναι εμπόρευμα, στην τιμή του οποίου επιβάλλεται επιχειρηματικό κέρδος, με περιθώριο μείωσης. **Η μελέτη είναι πνευματική εργασία, και ο μελετητής αμείβεται, εκτός από την παροχή της υπηρεσίας του, και για την τεχνογνωσία, την εμπειρία, την κριτική ικανότητα, την εξειδίκευση.**

Μείωση του κόστους σημαίνει, δυστυχώς, και μείωση της ποιότητας της προσφερόμενης υπηρεσίας, και είναι πλασματική και πρόσκαιρη. Μακροπρόθεσμα, θα αποδειχθεί ότι το κόστος της μελέτης και του έργου θα είναι πολύ υψηλότερο, αφού θα απαιτηθούν, εκ των πραγμάτων, διορθώσεις, συμπληρώσεις, τροποποιήσεις κ.λ.π.

Το αντεπιχείρημα του Υπουργείου, δηλαδή ότι θα αποτραπεί η πτώση της ποιότητας των μελετών, μέσω της σοβαρής και ορθής λειτουργίας των επιβλεπουσών Υπηρεσιών, αλλά και εξαιτίας της υπευθυνότητας και της ευσυνειδησίας των αναδόχων, μοιάζει ουτοπικό. Ήδη **η ποιότητα των μελετών έχει πέσει** και αυτό δεν οφείλεται στις υπερβολικές εκπτώσεις, δεδομένου ότι δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί οι πρώτες μελέτες που εκπονούνται με το νέο σύστημα. Οφείλεται στην **αποσύνθεση και αποδυνάμωση των Τεχνικών Υπηρεσιών** των φορέων του δημόσιου τομέα, που έχουν μετατραπεί σε γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, αντί να ασχοληθούν σοβαρά με το τεχνικό μέρος του αντικειμένου τους. Οφείλεται στην πληθώρα των γραφείων μελετών, που λειτουργούν **χωρίς ουσιαστική πιστοποίηση και με βασικό στόχο το επιχειρηματικό κέρδος.** Οφείλεται στις **σχέσεις συναλλαγής** μεταξύ των εμπλεκομένων στην παραγωγή των μελετών Υπηρεσιών, μελετητών, αλλά και πολιτικών προσώπων. Τέλος, οφείλεται στην **έλλειψη σύγχρονων προδιαγραφών εκπόνησης μελετών**, γεγονός που συζητείται, όλο και συχνότερα, τα τελευταία χρόνια, αλλά πάντα επιφανειακά, χωρίς καμία διάθεση για αντιμετώπισή του.

Δ. ΜΥΘΟΣ 4^{ος}:

Οι απεριόριστες εκπτώσεις θα αποτελέσουν φραγμό για τη διαφθορά

Μία άστοχη και, μάλλον, προσχηματική δικαιολογία που χρησιμοποίησε το Υπουργείο, με το στόμα του τότε Γ.Γ. συγχρηματοδοτούμενων έργων (κατά τις συζητήσεις για την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου), για την κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών.

Δυστυχώς, η πράξη δείχνει ότι αν κάποιος θέλει να υιοθετήσει ενέργειες που καταστρατηγούν την αξιοκρατία και τη διαφάνεια, βρίσκει τρόπους να το κάνει με όλα τα συστήματα αξιολόγησης.

Ε. ΜΥΘΟΣ 5^{ος}:

Μελλοντική διεκδίκηση αύξησης του συμβατικού αντικειμένου

Αφορά στους διαγωνιζόμενους, που προσφέρουν υπερβολικά χαμηλές τιμές, για τη μεγιστοποίηση της πιθανότητας ανάληψης της σύμβασης, έχοντας ως στόχο, μελλοντική διεκδίκηση αύξησης του συμβατικού αντικειμένου.

Όλοι γνωρίζουμε ότι το θεσμικό πλαίσιο, εθνικό και ευρωπαϊκό, είναι ιδιαίτερα αυστηρό και κάθετο αναφορικά με την αύξηση του συμβατικού αντικειμένου (φυσικού και οικονομικού), θέτοντας περιοριστικές προϋποθέσεις, που για να ισχύσουν σωρευτικά πρέπει να επέλθουν, κατά την εκτέλεση της σύμβασης, τελείως απρόβλεπτες και σπάνιες καταστάσεις.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η κατάργηση του κάτω ορίου των εκπτώσεων έχει προσθέσει ένα ακόμη πρόβλημα στα προϋπάρχοντα προβλήματα της παραγωγής δημοσίων έργων. Τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις δεν έχουν ακόμη φανεί, αλλά όταν εμφανιστούν θα είναι αργά και δεν υπάρχει η πολυτέλεια του χρόνου για την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη λήψη κατασταλακτικών μέτρων.

Η ανάγκη για παρεμβάσεις είναι κατεπείγουσα, με βασικό απώτερο στόχο **την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος**, μέσω της διασφάλισης της άρτιας και ποιοτικής εκπόνησης των μελετών, αλλά και τις ενίσχυσης του υγιούς ανταγωνισμού. Επισημαίνεται ότι, σε διεθνές επίπεδο, υπάρχει έντονος προβληματισμός, σχετικά με τις επιπτώσεις του ανέλεγκτου οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ των μελετητών στην ποιότητα των παραγόμενων μελετών και στην οικονομία των παραγόμενων έργων και όλα τα συμπεράσματα τείνουν στο ότι οι επιπτώσεις είναι σημαντικές.

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν είτε στην **ενίσχυση των ποιοτικών κριτηρίων ανάθεσης**, σε σχέση με τα οικονομικά κριτήρια, είτε στη δημιουργία των κατάλληλων δικλίδων για τη **διασφάλιση της ποιότητας των μελετών**.

4.1 Μείωση της βαρύτητας της Οικονομικής Προσφοράς

Για τις μελέτες και υπηρεσίες που ανατίθενται με την ανοικτή διαδικασία των άρθρων 7, 8 και 9 του ν. 3316/2005, προτείνεται η μείωση της βαρύτητας του κριτηρίου της Οικονομικής Προσφοράς στην τελική βαθμολογία του διαγωνιζομένου από 25%, που ισχύει σήμερα, σε 15%. Σε περίπτωση κλειστής διαδικασίας, η βαρύτητα του κριτηρίου της Οικονομικής Προσφοράς προτείνεται να περιοριστεί από 30% σε 20%.

Για την εφαρμογή της προτεινόμενης ρύθμισης απαιτείται τροποποίηση της παρ. 6 των άρθρων 7, 8 και 9 του ν. 3316/2005.

4.2 Αλλαγή του τρόπου βαθμολόγησης της Οικονομικής Προσφοράς

Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση ΔΜΕΟ/οικ/2624/27.6.2011 (ΦΕΚ 1581 Β), η βαθμολογία κάθε Οικονομικής Προσφοράς (i) προκύπτει από τον λόγο της χαμηλότερης υποβληθείσας Οικονομικής Προσφοράς προς την Οικονομική Προσφορά (i).

Προτείνεται η **αποσύνδεση της βαθμολογίας της Οικονομικής Προσφοράς από τη χαμηλότερη προσφορά και η σύνδεσή της με την προεκτιμώμενη αμοιβή της σύμβασης**, σύμφωνα με την εξίσωση:

$$\text{ΒΟΠi} = 100 \times (\text{Απρ} - \text{ΟΠi}) / \text{Απρ},$$

όπου:

ΒΟΠi: Η βαθμολογία της Οικονομικής Προσφοράς (i),

Απρ: Η προεκτιμώμενη αμοιβή της μελέτης, και

ΟΠi: Η Οικονομική Προσφορά (i).

Για την εφαρμογή της προτεινόμενης ρύθμισης απαιτείται τροποποίηση της παρ. 3 της ανωτέρω Υπουργικής Απόφασης.

4.3 Έλεγχος των ασυνήθιστα χαμηλών Οικονομικών Προσφορών

Το άρθρο 52 του Π.Δ. 60/2007 (άρθρο 55 της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ) προβλέπει τη δυνατότητα **ελέγχου, εκ μέρους της αναθέτουσας Αρχής, των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών**, έχοντας δικαίωμα να απορρίψει την προσφορά σε περίπτωση που δεν υπάρχει επαρκής αιτιολόγηση, με βάση συγκεκριμένες κατευθύνσεις-κριτήρια διευκρινίσεων.

Για την εφαρμογή της παραπάνω διάταξης απαιτείται αφενός η έκδοση εγκυκλίου από το αρμόδιο Υπουργείο, με την οποία να δίνονται σχετικές οδηγίες, και, αφετέρου, η τροποποίηση της Υπουργικής Απόφασης που εγκρίνει τις πρότυπες προκηρύξεις, ώστε να ενσωματωθούν σ' αυτές:

- α.** Το ποσοστό έκπτωσης κάτω από το οποίο η προσφορά του διαγωνιζόμενου θεωρείται «ασυνήθιστα χαμηλή» και, συνεπώς, θα πρέπει να αιτιολογηθεί. Το ποσοστό αυτό μπορεί να ορίζεται κατά κατηγορία μελέτης και, πιθανόν, να δίνεται ένα περιθώριο στην Υπηρεσία να το επιλέγει μεταξύ κάποιων ορίων.
- β.** Τα κριτήρια με βάση τα οποία θα γίνεται η αιτιολόγηση, και τα οποία θα μπορεί να επιλέγει η αναθέτουσα Αρχή από έναν κατάλογο με υποχρεωτικά και προαιρετικά κριτήρια, όπως ενδεικτικά:
  - Το σύνολο των απαιτούμενων ανθρωπομηνών κατά κατηγορία προσωπικού.
  - Το τεκμηριωμένο κόστος απασχόλησης του απαραίτητου για την εκπόνηση της μελέτης επιστημονικού, τεχνικού και βοηθητικού προσωπικού.
  - Το κόστος τεκμηριωμένων γενικών εξόδων του μελετητή/γραφείου μελετών.
  - Το κόστος των προβλεπόμενων μετακινήσεων και εκτός έδρας δαπανών.
  - Το κόστος παραγωγής των παραδοτέων της μελέτης, της τυχόν χρήσης/ενοικίασης/αγοράς εξοπλισμού κ.λ.π.

Πιο ολοκληρωμένη και σαφής προσέγγιση του θέματος έχει κατατεθεί στην Πρόταση¹ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναθεώρηση της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ. Συγκεκριμένα, το άρθρο 69 της Πρότασης ορίζει ότι η αναθέτουσα Αρχή **υποχρεούται** να απαιτήσει από τους διαγωνιζόμενους εξηγήσεις για την Οικονομική τους Προσφορά, εάν πληρούνται **σωρευτικά** οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α. η προσφερόμενη τιμή είναι χαμηλότερη κατά 50% και πλέον από τη μέση τιμή των λοιπών προσφορών,
- β. η προσφερόμενη τιμή είναι χαμηλότερη κατά 20% και πλέον από την τιμή της δεύτερης χαμηλότερης προσφοράς, και
- γ. έχουν υποβληθεί τουλάχιστον πέντε προσφορές.

Εάν οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές για άλλους λόγους, η αναθέτουσα Αρχή **μπορεί**, επίσης, να ζητήσει εξηγήσεις, και μπορεί να απορρίψει την προσφορά μόνο αν οι εξηγήσεις του διαγωνιζόμενου δεν δικαιολογούν το χαμηλό επίπεδο της προσφερόμενης τιμής. Η αναθέτουσα Αρχή απορρίπτει την προσφορά εφόσον διαπιστώσει ότι είναι ασυνήθιστα χαμηλή, διότι δεν συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις που ορίζει η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του κοινωνικού, εργατικού ή περιβαλλοντικού Δικαίου ή διότι ο διαγωνιζόμενος έχει λάβει κρατική ενίσχυση ασύμβατη με τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς.

Επισημαίνεται ότι η Πρόταση για αναθεώρηση της Οδηγίας ποσοτικοποιεί την έννοια «ασυνήθιστα χαμηλή προσφορά». Έτσι, ο χαρακτηρισμός μίας προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής δεν εναπόκειται πλέον στην κρίση της αναθέτουσας Αρχής, που ενδέχεται να είναι υποκειμενική και, ως τέτοια, να προσβληθεί από τον θιγόμενο διαγωνιζόμενο.

Επίσης, επισημαίνεται το γεγονός ότι εισάγεται η έννοια της «μέσης τιμής των προσφορών» ως μία **λογική προσέγγιση του ευλόγου τιμήματος για την υλοποίηση της σύμβασης**.

Υπάρχουν πολλές επιφυλάξεις για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών στους διαγωνισμούς μελετών, με βασικότερες αυτές που αναφέρονται: (α) στην αποτυχία της εφαρμογής τους στις αναθέσεις έργων, (β) στους εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς έκδοσης δικαστικών αποφάσεων που, στην περίπτωση προσφυγής κατά μίας απόφασης απόρριψης προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής, θα οδηγούσαν σε υπερβολική χρονική επιμήκυνση, ίσως και ακύρωση, του διαγωνισμού, και (γ) στη δυσκολία της εξειδίκευσης των κριτηρίων αιτιολόγησης μιας οικονομικής προσφοράς, αλλά στη δυνατότητα των μελών των επιτροπών διαγωνισμού για την αντικειμενική αξιολόγηση των στοιχείων που προσκομίζει ο διαγωνιζόμενος για την τεκμηρίωση του ύψους της Οικονομικής του Προσφοράς.

Παρά τις παραπάνω δυσκολίες, οι διατάξεις της Οδηγίας είναι σαφείς και υποχρεωτικές και είναι απαραίτητη η προώθηση των διαδικασιών για την εξειδίκευση της εφαρμογής της διάταξης του ελέγχου των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών.

---

¹ Πρόταση Οδηγίας Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις, της 20.12.2011, COM(2011) 896: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0896:FIN: EL:PDF>

4.4 Υποχρεωτικός έλεγχος μελετών

Προτείνεται ο **υποχρεωτικός έλεγχος** της πληρότητας και της ορθότητας των μελετών τεχνικών έργων, για τις οποίες απαιτείται πτυχίο μελετητή **τουλάχιστον Γ' τάξης**. Ο έλεγχος της μελέτης θα ανατίθεται με σύμβαση παροχής υπηρεσιών κατά το άρθρο 9 του ν. 3316/2005, η δε επιλογή του ελεγκτή της μελέτης θα γίνεται συγχρόνως με εκείνη του μελετητή, έτσι ώστε ο ελεγκτής να μπορεί να παρακολουθεί την εκπόνηση της μελέτης από την αρχή. **Ο ελεγκτής θα πρέπει να έχει τα ίδια ή περισσότερα προσόντα από τον μελετητή**, τουλάχιστον σε ότι αφορά την τεχνική ικανότητα.

Για την εφαρμογή της προτεινόμενης ρύθμισης απαιτείται σχετική προσθήκη στην παρ. 1 του άρθρου 25 του ν. 3316/2005 και έκδοση Υπουργικής Απόφασης που θα ορίζει τα σημεία ελέγχου των σταδίων της μελέτης, την έκταση και το είδος των απαιτούμενων ελέγχων ανά κατηγορία μελέτης, τη σύνδεση της καταβολής της αμοιβής του αναδόχου της μελέτης με τον πραγματοποιούμενο έλεγχο κ.λ.π.

4.5 Επικαιροποίηση-Συμπλήρωση προδιαγραφών εκπόνησης μελετών

Βασικό στοιχείο για τον έλεγχο της ποιότητας των μελετών είναι η ύπαρξη πλήρων και άρτιων τεχνικών προδιαγραφών. Μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί το Π.Δ. του άρθρου 11 παρ. 2 του ν. 3316/2005 για τον καθορισμό τεχνικών προδιαγραφών μελετών και υπηρεσιών και εξακολουθούν να ισχύουν οι τεχνικές προδιαγραφές που προϋπήρχαν του ν. 3316/2005. Είναι σαφής η αναγκαιότητα επικαιροποίησης και συμπλήρωσης των υπάρχουσών τεχνικών προδιαγραφών μελετών δεδομένου ότι:

- α. Για αρκετές κατηγορίες μελετών δεν υπάρχουν προδιαγραφές, και για ορισμένες οι υπάρχουσες καλύπτουν μόνο μέρος των απαιτούμενων. Εξαιτίας των ελλείψεων, ακολουθούνται προδιαγραφές και οδηγίες ξένων χωρών, με αποτέλεσμα συχνά να παρατηρείται ασυμβατότητα μεταξύ των προδιαγραφών που γίνονται αποδεκτές από διάφορες αναθέτουσες Αρχές.
- β. Απαιτείται προσαρμογή στα νέα δεδομένα της μεγάλης ανάπτυξης των υπολογιστικών/σχεδιαστικών μεθόδων με τη χρήση Η/Υ.
- γ. Υπάρχουν αποκλίσεις και διαφορές μεταξύ των προβλεπόμενων στο Π.Δ. 696/1974 και των Οδηγιών εκπόνησης μελετών που εκδόθηκαν μετέπειτα (π.χ. Ο.Μ.Ο.Ε.).
- δ. Παρατηρούνται ελλείψεις από πλευράς προδιαγραφών σε νέους τομείς μελετών και εργασιών, αλλά και σε νέες διατάξεις της νομοθεσίας (π.χ. αεροφωτογραφήσεις, περιβαλλοντικές μελέτες).
- ε. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των εγκυκλίων που καθορίζουν τα επιμέρους στάδια μελετών (εγκύκλιος Ε38/2005 του ΥΠΕΧΩΔΕ) και των αναφερόμενων στις σχετικές προδιαγραφές του Π.Δ. 696/1974 (π.χ. στάδιο προωθημένης αναγνωριστικής μελέτης οδοποιίας).
- στ. Δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση και συσχέτιση μεταξύ των προδιαγραφών και του Κανονισμού Προεκτιμώμενων Αμοιβών (Κ.Π.Α.), αφού γενικά ο Κ.Π.Α. ακολούθησε τις νεώτερες (σε σχέση με το Π.Δ. 696/74) Οδηγίες (Ο.Μ.Ο.Ε. και λοιπές αποφάσεις καθορισμού αμοιβών).

Το Τ.Ε.Ε. έχει συστήσει Ομάδα Εργασίας για το θέμα αυτό, η οποία κατέγραψε όλες τις υπάρχουσες προδιαγραφές, τις ελλείψεις και τα προβλήματα και πρότεινε τη μεθοδολογία προώθησης των διαδικασιών. Σύμφωνα με την πρόταση, η σύνταξη των προδιαγραφών δεν μπορεί να γίνει από Υπηρεσίες και Οργανισμούς, αλλά πρέπει να ανατεθεί από το Υπουργείο σε ιδιωτικά γραφεία μελετών με διαγωνισμό ανάθεσης παροχής υπηρεσιών συμβούλου. Η παρακολούθηση του έργου θα πρέπει να γίνει από Επιτροπές, που θα συσταθούν για τις διάφορες κατηγορίες μελετών, με συμμετοχή έμπειρων υπηρεσιακών παραγόντων των κατά περίπτωση Υπουργείων και εκπροσώπων των Επιμελητηρίων.

4.6 Μείωση των αμοιβών μελετών

Από τη χρήση του Κανονισμού προεκτιμώμενων αμοιβών μελετών δημοσίων έργων έχουν καταγραφεί αρκετά προβλήματα. Έχουν επισημανθεί ελλείψεις και ασάφειες, αλλά και περιπτώσεις που οι υπολογιζόμενες αμοιβές είναι υπερεκτιμημένες ή υποεκτιμημένες. Απαιτείται τροποποίηση και βελτίωση του Κανονισμού, με ορθολογική προσέγγιση των αμοιβών, συμπλήρωση και διασαφήνιση των ελλείψεων και ασαφειών, αλλά και συμπλήρωση για τις κατηγορίες μελετών, που δεν συμπεριλαμβάνονται στα άρθρα του. Ο νέος Κανονισμός πρέπει να συνταχθεί **σε συνδυασμό με τον προτεινόμενο εκσυγχρονισμό των τεχνικών προδιαγραφών μελετών.**

Οι προτεινόμενες μειώσεις των αμοιβών πρέπει να προσεγγίζουν περισσότερο το **πραγματικό κόστος των μελετών**, ώστε να προσφέρονται περισσότερο **ορθολογικές εκπώσεις.**

Το Τ.Ε.Ε. οφείλει να προτείνει τη μείωση των αμοιβών των μελετών δημοσίων έργων, με κοινωνική και εθνική ευθύνη, στην παρούσα κρίσιμη για τη χώρα μας οικονομική και κοινωνική κατάσταση.

4.7 Πρόσθετη εγγυητική επιστολή καλής εκτέλεσης

Ως κατασταλτικό μέτρο των απεριόριστων εκπώσεων, μπορεί να εισαχθεί η διάταξη που ισχύει στα έργα, της πρόσθετης εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης, όταν το ποσοστό της προσφερόμενης έκπτωσης είναι μεγαλύτερο από κάποια οριακή τιμή (π.χ. 30%).

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Τ.Ε.Ε. και οι φορείς των μελετητών **οφείλουν να προστατέψουν:**

- α. την ποιότητα των μελετών και κατ' επέκταση των δημοσίων έργων,
- β. τα οργανωμένα και σοβαρά γραφεία μελετών, που δεν αφήνονται στον αλόγιστο συναγωνισμό των ατεκμηρίωτων και παράλογων οικονομικών προσφορών, χωρίς να ενδιαφέρονται για τη χαμηλή στάθμη της ποιότητας της εργασίας τους,
- γ. τη διασφάλιση αξιοπρεπούς αποζημίωσης των εργαζομένων στα γραφεία μελετών,
- δ. το κύρος του επαγγέλματος του μηχανικού και των λοιπών επιστημόνων μελετητών, απέναντι στις δυσφημιστικές καταγγελίες για επιδίωξη «του περιορισμού του ανταγωνισμού, προς ίδιον όφελος και επί βλάβη του κοινού συμφέροντος» (βλ. αιτιολογική έκθεση σχεδίου νόμου 3919/2010).

Ημερίδα Τ.Ε.Ε.:

Η οικονομική κρίση και το σύστημα παραγωγής δημοσίων έργων

Η πολιτεία, από την άλλη πλευρά, **οφείλει να προστατέψει** όλα τα παραπάνω, να επιδείξει την πολιτική βούληση και να συντονίσει τις ενδεδειγμένες ενέργειες για την αντιμετώπιση του δυσάρεστου και καταστροφικού, για την ποιότητα των δημοσίων έργων, φαινομένου των απεριόριστων εκπτώσεων.

Οι προτάσεις που αναπτύχθηκαν απαιτούν εξειδίκευση. Το Τ.Ε.Ε. είναι διατεθειμένο να εργαστεί στην κατεύθυνση αυτή και να συνδράμει το αρμόδιο Υπουργείο στην προώθηση και θεσμοθέτησή τους. Σε κάθε αντίθετη περίπτωση, από τους τεθέντες στόχους του θεσμικού πλαισίου, δηλαδή **αξιοκρατία και διαφάνεια στις αναθέσεις, βελτίωση της ποιότητας των μελετών, και μείωση του κόστους παραγωγής των δημοσίων έργων**, θα επιτευχθεί μόνο ο τρίτος, και αυτός **μόνο προσωρινά**.